

COVID-19 DÖNEMİNDE ÇALIŞANLAR ÜZERİNE HAZIRLANAN MAKALELER: YÖNETİM ALANINDA BİR İNCELEME

Damla KÖROĞLU¹
Sevgi ELMAS ATAY²

Geliş Tarihi: 21/03/2022
Kabul Tarihi: 11/05/2022

ÖZET

Covid- 19 pandemisinden en çok etkilenen alanlardan biri işletmelerin iş yapış şekilleri olup, birçok işletme uzaktan çalışmaya geçmiş ve çalışanlar bu yeni düzene uymak zorunda kalmıştır. Covid-19 döneminde işletmelerin ve çalışanların nasıl etkilendiğine dair birçok çalışma yapılmış olup, bu süreçte Covid-19 ile bağlantılı geniş bir literatür oluşmuştur. Bu çalışmada yönetim alanında Covid-19 ile ilişkili olarak hazırlanan makalelerin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi ve yönetim yazınının geçirdiği dönüşümü tespit etmek amaçlanmıştır. İçerik analizindeki ana fikir, analiz edilen geniş verinin daraltılarak az sayıda kategori elde edilerek sınıflandırmaktır. Böylelikle yönetim ve işletme yazınında Covid-19 süreciyle meydana gelen değişimleri görebilmek, hangi konuların araştırılma eğiliminde olduğunu inceleyebilmek mümkün olmaktadır. İncelenen makaleler ile ilgili ana temalar çıkartılarak akademisyenler tarafından sıklıkla ele alınan Covid-19 bağlamının yönetim alanındaki yansımalarının değerlendirilmesi ve gelecek araştırma trendlerine dair öneriler ile alana katkı sağlanması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda 2019-2022 yılları arasında işletme alanında yazılmış ve Web of Science'ta dizinlenen dergilerde yer alan toplam 220 adet makale örneklem olarak belirlenmiştir. Web of Science'ta dizinlenen dergilerde yayınlanan ve yönetim alanında yapılan araştırmaları yansıtabilmesi için "Yönetim (Management)", "İşletme (Business)" ve "Davranış Bilimleri (Behavioral Sciences)" kategorilerine dahil edilen makaleler araştırma kapsamına alınmıştır. İncelenen 220 makale araştırılan konular, yazarların bağlı bulunduğu ülke, yazar sayısı, örneklem düzeyleri ve araştırma yöntemlerine göre irdelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre en çok yayını bulunan ülke

¹ Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Yönetimi ve Organizasyon Anabilim Dalı, damla.koroglu@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9749-3152

² Arş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İnsan Kaynakları Yönetimi Anabilim Dalı, sevgielmas@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2238-4979

Amerika olup, en çok iki yazarlı makaleler yayınlanmıştır. Makalelerin yüzde elliden fazlası nicel araştırma yöntemiyle yapılmış olup, veri toplamada anket kullanılmıştır. İncelenen makalelerin üçte ikisine yakını bireysel düzeydeki çalışmalar olup, bunu örgütsel ve makro düzeyde yapılandırılan çalışmalar takip etmektedir. Bu doğrultuda en çok çalışılan konu iş performansı, bağlılık gibi çalışanların işle ilgili çıktılarıdır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Pandemi, Çalışanlar, İçerik Analizi, Yönetim, Araştırma Makalesi

Articles About Employees During The Covid-19: A Review In The Field Of Management

ABSTRACT

One of the areas that most affected by the Covid-19 pandemic is the way of doing business and many businesses have switched to remote working. Employees had to comply with this new order. Many studies have been undertaken on how businesses and employees are affected during the Covid-19 period, and a large literature linked to Covid-19 has evolved as a result. This research aims to examine the papers that prepared in the field of management related to Covid-19 by using a content analysis method and to determine the transformation of management literature. The basic goal of content analysis is to narrow the large amount of data analyzed and classify it by obtaining a small number of categories. Thus, it is possible to see the changes that have occurred with the Covid-19 process in the management and business literature. It is aimed to contribute to the field with the evaluation of the reflections of the Covid-19 context, which is frequently discussed by academicians, in the field of management. Also it is aimed to make suggestions for future research trends by extracting the main themes related to the reviewed articles. The research was carried out in the Web of Science database, a total of 220 papers were reviewed. In order to reflect research in the management field, papers in the categories of "Management," "Business," and "Behavioral Sciences" were included in the study. The papers were analyzed according to the researched topics, the country of the author(s), the number of authors, sample and research methods. According to the research findings, most papers have two authors and the majority of studies were carried out in the USA. It is shown that the quantitative research method is used the most extensively and questionnaires were mostly used in data collection. The papers generally focused on individual-level results followed by the studies on the organizational and macro level. It can be stated that work-related outcomes such as job performance and commitment are the most studied subject areas in the papers.

Keywords: Covid-19, Pandemic, Employees, Content Analysis, Management, Research Paper

GİRİŞ

Koronavirüs pandemisi olarak da bilinen COVID-19 pandemisi, şiddetli akut solunum sendromundan kaynaklanan ve hala devam eden küresel bir hastalık olarak görülmektedir. Virüs ilk olarak Aralık 2019'a Çin'in Vuhan kentindeki tespit edilmiş ve kontrol altına alma girişimleri başarısız olarak tüm dünyaya yayılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü 11 Mart 2020'de virüsü pandemi olarak ilan etmiştir. O tarihten bugüne, 18 Ocak 2022 itibariyle, pandemi 331 milyondan fazla vakaya ve 5,54 milyon ölüme neden olmuştur ve tarih boyunca yaşanan pandemiler arasında en çok ölüme neden olanlardan biri olarak kayıtlara geçmektedir.

Covid-19 yarattığı tüm bu sağlık tehditleri dışında, dünya çapında ciddi bir sosyal ve ekonomik bozulmaya da neden olmuştur (IMF Blog, 2020). Dünya çapında gıda sektörü de dahil olmak üzere meydana gelen arz kıtlığı, insanların panikle fazla ürün satın almasına ve tedarik zincirlerinin bozulmasına neden olmuş; birçok ülkede eğitim kurumları ve kamusal alanlar kısmen veya tamamen kapatılarak uzaktan çalışmaya geçilmiş; birçok etkinlik iptal edilmiştir. Pandemiden en olumsuz etkilenen alanlardan biri de kaçınılmaz olarak dünya ekonomisinin temelini oluşturan işletmeler olmuştur. Devletlerin sağlık önlemleri kapsamında getirdiği kısıtlamalara uyan birçok şirket uzaktan çalışmaya geçmiş ve temel ihtiyaç dışındaki ürünlerin üretilmesi ve hizmetlerin verilmesi neredeyse tamamen durmuştur. Milyonlarca insan işlerini kaybetmiş ve birçok firma kalıcı olarak kapanmak zorunda kalmıştır. Tüm bu süreçler ve sonuçları ise sağlık, iktisat, psikoloji, sosyoloji, eğitim gibi birçok akademik alanda araştırmalara konu olmuş ve Covid-19 bağlantılı geniş bir literatür oluşmuştur.

Covid-19 pandemisi sürecinde, bireylerin bir yandan sağlıklarıyla ilgili endişeler duymaları ve kural koyucuların toplum sağlığını koruyucu tedbirler almalarının yanı sıra, çalışma hayatında yaşanan değişimlere, çalışanların, örgütlerin ve toplumun ne şekilde tepki verdiği sorusu da gündeme gelmiştir. Diğer üretim faktörlerine kıyasla ortaya çıkan değişimlerden etkilenen, fiziksel ve ruhsal sağlığını koruyup aynı zamanda iş yaşamındaki alternatif çalışma düzenine uyum sağlamaya çalışan “insan” faktörü (Hamouche, 2020), yönetim alanının uygulamasında olduğu kadar, akademik çalışmalar açısından da dikkat çeken bir konu olmaktadır.

Günümüzde bilimsel dergiler aracılığıyla, belirli bir alanda yapılan çalışmalar daha sistematik bir şekilde incelenebilir. Bu doğrultuda özellikle bilim camiasında yaygın olarak kabul gören indeksli dergilerde yayınlanan çalışmalar, hem bilimsel bilginin gelişmesinde önemli bir rol oynamakta, hem de araştırmacılara yüksek kalitede üretilmiş bilgiyi sunmaktadır (Yalçın, Yavuz ve Dibek, 2015: 2).

Bu çalışmada, Covid-19 döneminde, yönetim alanında çalışanlara yönelik yapılan makalelerin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çeşitli kriterler açısından araştırma kapsamına giren makalelerin araştırma konuları; a) bireysel, b) örgütsel ve c) makro düzeylerde olmak üzere üç boyut altında sınıflandırılmıştır. Bireysel düzeydeki araştırmalar, çalışanların kariyer ya da işlerine yönelik çeşitli tutum ve davranışları (örneğin işe adanmışlık, iş performansı) ile bunların dışında kalan, birtakım psikolojik ve fiziksel unsur ve sonuçlar (stres, yorgunluk gibi) ile ilgilidir. Örgütsel düzeydeki çalışmalar, örgütsel sonuçlar (örgüt performansı, verimlilik vb.) ile örgütsel özellik ve uygulamaları (uzaktan çalışma uygulamaları, liderlik tipi) içermektedir. Son olarak makro düzey ise, ülkeler arası karşılaştırmalar, toplumsal refah gibi daha geniş perspektiften yapılandırılan çalışmaları yansıtmaktadır. Bunun dışında bu araştırmada, incelenen makaleleri hazırlayan yazarların bağlı bulunduğu ülke ile makalelerinde yararlandıkları araştırma yöntemleri konusu da yine içerik analizi aracılığıyla incelenmiştir. Literatür bölümünde araştırma konuları ile ilgili sınıflandırmalara yönelik detaylı bilgilere yer verilecek olup, araştırma yöntemi bölümünde ise bu araştırmada izlenen yol ve teknikler üzerinde durulacaktır. Bulgular bölümünde araştırma sonucu elde edilen veriler sunulacak ve son olarak sonuç ve değerlendirme bölümünde ise araştırma bulguları tartışılarak gelecek çalışmalara çeşitli önerilerde bulunulacaktır.

1. LİTERATÜR İNCELEMESİ

İşletme yazınında da Covid sürecinde firmaların ve çalışanların nasıl etkilendiğine dair yapılan birçok araştırma mevcuttur. Farklı sektörlerde işletmelerin Covid sürecinden nasıl etkilendiği, iş yapış şekillerinin nasıl değiştiği yönünde daha sektörel ve makro bazlı çalışmalar olduğu gibi (Craven vd., 2020; Seetharaman, 2020; Donthu, 2020), bu süreçten kaçınılmaz olarak etkilenen ve işletmelerin temelini oluşturan çalışanlara yönelik de sayısız çalışma bulunmaktadır. Çalışanların performansı, iş

tatmini, üretkenlik, işe bağlılık, tükenmişlik gibi konularla kişilerin bu süreçte işle ilgili faaliyetlerinin nasıl etkilendiğini araştıran birçok çalışmanın yanında (Chanana, 2021; Shan ve Tang, 2020; Risley, 2020), iş faaliyetlerinden bağımsız olarak çalışanların bireysel düzlemde sağlıklarının, stres seviyelerinin ve iyi olma hallerinin nasıl olduğuna dair araştırmalar da karşımıza çıkmaktadır (Hamouche, 2020; Juchnowicz ve Kinowska, 2021; Bakker ve Van Wingerden, 2021). Yapılan çalışmalar incelendiğinde işletme bakış açısıyla Covid-19 sürecinin hem makro, hem örgüt, hem de çalışan olarak birçok örneklem düzeyinde araştırıldığı görülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada da işletme ve yönetim yazınında Covid-19 kaynaklı oluşan değişimleri incelemek ve giderek artan bir araştırma alanına sahip bu konuya ait çalışmaların değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Literatüre bakıldığında Covid-19 dönemiyle ilgili yapılan çalışmalar için çeşitli içerik ve bibliyometrik analiz araştırmalarının yapılmaya başlandı görülmektedir (Dehghanbanadaki vd., 2020; Odone vd., 2020; Aristovnik, Ravšelj ve Umek, 2020). Yapılan araştırmalarda verilerin doküman tipi (makale, bildiri, bilgi notu vb.), alanları (sosyal bilimler, sağlık, biyoloji vb.), erişime ulaşılabilir olup olmaması; atıf sayısı, H-index'i, ülkeleri, buldukları dergilerin isimleri, en çok kullanılan anahtar kelimeler ya da araştırma konuları gibi kriterler incelenmiştir.

Bu araştırma da mevcut çalışmaların değerlendirilmesinde sosyal bilimlerde en çok kullanılan ve detaylı bilgi edinilmesini sağlayan yöntemlerden biri olan içerik analizi yöntemi tercih edilmiş olup, içerik analizi incelenen veriden, verinin içeriğine dair tekrarlanabilir ve geçerli sonuçlar çıkarmak adına kullanılan bir araştırma tekniğidir (Krippendorff, 1980: 403). İçerik analizi incelenen verinin içeriğindeki uluslararası farklılıkları ortaya koymak, iletişim kurulan ya da verinin kaynağı olan kişinin niyetini ve diğer özelliklerini belirlemek, kişi ya da grupların psikolojik durumlarını göstermek, incelenen verinin trend değişimlerini ortaya koymak gibi birçok amaç dahilinde kullanılabilir (Weber, 1990: 9). İçerik analizi ile büyük hacimli veriler sistematik şekilde nispeten kolayca elenebilmekte (Stemler, 2000:1) böylece bireysel, grup, kurumsal veya sosyal düzeyde dikkatin odağının keşfedilmesi ve tanımlanması kolaylaşmaktadır (Weber, 1990: 10).

İçerik analizi, belgelerdeki eğilimleri ve kalıpları incelemek için çok yararlıdır ve kamuoyundaki değişimleri izlemek için ampirik bir temel

sağlamaktadır (Neuendorf, 2017: 202). İçerik analizindeki ana fikir, analiz edilen geniş verinin daraltılarak az sayıda kategori elde edilerek sınıflandırmaktır. Oluşturulan her bir kategori bir veya birkaç kelimedenden oluşabilmektedir. Aynı kategoride sınıflandırılan kelimeler, deyimler veya diğer metin birimlerinin benzer anlamlara sahip olduğu varsayılmaktadır. Araştırmacının amacına bağlı olarak bu benzerlik, kelimelerin kesin anlamlarına veya benzer çağrışımları paylaşan kelimelere dayandırılabilir (Örneğin zenginlik veya güç gibi kavramları aynı kategoriye koymak gibi). Metinden geçerli çıkarımların yapılabilmesi için yapılan sınıflandırma prosedürünün güvenilir olması da önemlidir. Farklı kişiler aynı metni aynı şekilde kodlamalıdır (Schreier, 2012: 6).

Bu doğrultuda bu çalışma kapsamında yönetim ve işletme yazınında Covid-19 süreciyle meydana gelen değişimleri görebilmek, hangi konuların araştırılma eğiliminde olduğunu inceleyebilmek amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İncelenen makaleler ile ilgili ana temalar çıkartılarak sayısı gün geçtikçe artan Covid-19 çalışmalarının değerlendirilmesi ve gelecek araştırma trendlerine dair öneriler ile alana katkı sağlanması hedeflenmektedir. Alandaki makalelerin incelenmesinde, yapılan çalışmaların içeriğine dair 'bireysel', 'örgütsel' ve 'makro' olmak üzere üç düzeyde kategori oluşturulmuştur. Bireysel kategorisinde kişilerin işe yönelik tutum ve davranışları ile psikolojik ve fizyolojik sonuçlara yer verilmiştir. İşe yönelik tutum ve davranışlarına dair iş tatmini, işe bağlılık, örgütsel bağlılık, tükenmişlik, üretkenlik, etkililik, iş performansı gibi işe dair benzer konular birleştirilmiştir. Psikolojik ve fizyolojik sonuçlarda ise kişilerin iyi olma hali, stres düzeyleri, fiziksel ve psikolojik sağlık konuları benzer anlamlar taşıdıkları düşünülerek aynı sınıf altında ele alınmıştır. Örgüt kategorisinde araştırma konusunun Covid-19 sürecinde yaşananların getirdiği örgütsel sonuçlar ve örgüt uygulamaları konuları incelenmiştir. Örgüt düzeyinde incelenen performans, üretkenlik, etkinlik, verimlilik konuları ve örgüt düzeyinde değiştirilen performans değerlendirme, işe alım, liderlik gibi uygulamalar birleştirilmiştir. Makro kategorisinde ise sektörel ya da ülke bazında ele alınan sonuçlar ve öneriler bir araya getirilmiştir.

2. YÖNTEM

Araştırma, Covid-19'a ilişkin akademik yayınların başladığı 2019 yılı ile bu araştırmanın başladığı Ekim 2021 tarihi arasında, Web of Science

kapsamında taranan dergilerde yayınlanan makalelerin, araştırma amaçları doğrultusunda belirlenen kıstaslara göre incelenmesini amaçlaması bakımından, nitel araştırma türlerinden “içerik analizi”de dayalı olarak yapılandırılmıştır. İçerik analizinde amaçlanan, elde edilen verileri birbirine benzer temalarda bir araya getirmek ve okuyucuların anlayabileceği şekilde araştırma ve yayın etiğine uygun olarak düzenleyip değerlendirmektir. Bu amaçla veriler kodlanır, temalar saptılır, sonrasında kodlar ve temalar düzenlenerek bulgulara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Web of Science’ta dizinlenen dergilerde yayınlanan ve yönetim alanında yapılan araştırmaları yansıtabilmesi için “Yönetim (Management)”, “İşletme (Business)” ve “Davranış Bilimleri (Behavioral Sciences)” kategorilerine dahil edilen makaleler araştırma kapsamına alınmıştır. Bu doğrultuda hem “araştırma” hem de “derleme” türündeki makaleler ele alınmıştır. Araştırma dili olarak İngilizce seçilerek filtrelenmiştir.

Araştırmaların Covid-19 döneminin özelliklerini dikkate alarak tasarlanmış olması gerekmesinden hareketle, makalelerin başlığında “Covid-19”, “Covid”, “Coronavirus”, “2019-nCoV” kelimeleri taranmıştır. Aynı zamanda araştırmaların özellikle çalışanlara yönelik olarak yapıp yapılmadığı konusu, makalelerin özetinde “employee(s)”, “worker(s)” kelimelerinin bulunması kriterine dayalı olarak belirlenmiştir. Belirtilen bu hususlar doğrultusunda yapılan taramalar sonucunda 251 adet makale olduğu saptanmıştır. Bunlardan 5 adet makalenin tam metnine ulaşamadığı için değerlendirme dışı bırakılmış, geriye kalan 246 adet makale yazarlar tarafından tek tek okunmuş, yönetim alanında hazırlanmayan ve çalışanları odak noktasına almayan 26 makale kapsam dışı bırakılmıştır. Böylece geri kalan 220 adet makalenin içerik analizi, aşağıdaki kriterler çerçevesinde yapılmıştır:

- Yazar(lar)ın bağlı bulunduğu ülke,
- Yazar sayısı
- Araştırma konusu

1) Birey düzeyinde: a) işe yönelik tutum ve davranışlar, b) psikolojik ve fizyolojik etkiler;

2) Örgüt düzeyinde: a) örgütsel sonuçlar, b) örgütsel özellikler/uygulamalar,

3) Makro düzey

-Araştırmanın yöntemi (nitel, nicel veya karma)

-Araştırmanın veri toplama yöntemi (mülakat, anket vb.)

-Araştırmanın analiz düzeyi (birey, örgüt, makro)

220 adet makalenin yukarıdaki kriterler açısından değerlendirilmesi konusunda, bu çalışmanın iki araştırmacısı ayrı ayrı incelemelerde bulunmuş ve ulaştıkları sonuçları karşılaştırıp değerlendirerek, nihai sınıflandırmaları elde etmişlerdir.

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen kriterlere göre elde edilen 220 makale değerlendirildiğinde ulaşılan sonuçlara aşağıda yer verilmiştir. İncelemeye alınan makalelerin 47 tanesi 2020 yılında, 173 tanesi 2021 yılında yayımlanmış olup bu makalelerin yazarlarının buldukları ülkelere dair veriler Tablo 1’de yer almaktadır:

Tablo 1: İncelenen Makalelerin Yazarlarının Ülke Dağılımı

Yazarın Bulunduğu Ülke	Makale Sayısı	Yüzde (%)
Amerika	25	11,36
Hindistan	16	7,27
Çin	14	6,36
İngiltere	13	5,9
Avustralya	12	5,45
Endonezya	8	3,63
Pakistan	5	2,27
Romanya	5	2,27
Polonya	5	2,27
Kanada	5	2,27
Almanya	4	1,81
Türkiye	4	1,81
Hollanda	4	1,81
İtalya	4	1,81
Suudi Arabistan	4	1,81
Güney Afrika	4	1,81
Tayland	4	1,81
Bangladeş	4	1,81

Tablo 1'e bakıldığında yönetim yazınında yayımlanan makalelerinin yüzde 11 gibi büyük bir kısmını Amerikalı yazarların oluşturduğu görülmektedir. Amerika'yı yüzde 7 oranla Hindistan takip etmektedir. Çin, İngiltere ve Avustralya da birbirlerine çok yakın sayılarla en çok yayım yapan ülkeler arasına girmiş görülmektedir. Listedeki ülkeler dışında daha düşük oranlarla Malezya, Yeni Zelanda, Çekya, Umman, Portekiz, Yunanistan, İran, Brezilya, Kosova, Birleşik Arap Emirlikleri, Singapur, Vietnam, Güney Kore, Belçika, İsviçre, Filipinler, Fransa, Litvanya, İsrail, Mısır, Makedonya, Sırbistan, Lübnan, Kolombiya, Macaristan, İrlanda, Meksika, Nijerya, Tayvan, Sri Lanka, İspanya, Slovakya, Slovenya, Danimarka ve Norveç bulunmaktadır.

Yazarların ülkelerinin seçiminde birinci yazarın bulunduğu ülke baz alınmış olup, makaleler yazar sayıları açısından incelenmesine dair veriler Tablo 2'de yer almaktadır:

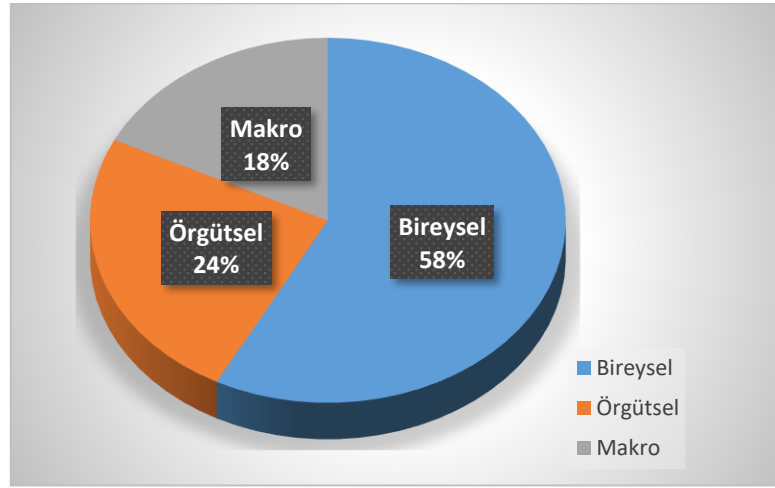
Tablo 2: İncelenen Makalelerin Yazar Sayılarının Dağılımı

Yazar Sayısı	Makale Sayısı	Yüzde (%)
Tek yazarlı	28	12,7
İki yazarlı	63	28,63
Üç yazarlı	59	26,81
Dört yazarlı	40	18,18
Beş yazarlı	17	7,72
Altı yazarlı	4	1,81
7+ yazarlı	9	4,09

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde yüzde 28 oranıyla en çok iki yazarlı makalelerin yayımlandığı görülmektedir. Çok yakın bir oran olan yüzde 26 ile onu üç yazarlı makaleler takip etmektedir. Yüzde 18 oranı ile dört yazarlı, yüzde 12 oranı ile tek yazarlı makaleler sırayı takip etmekte olup, yedi ve daha fazla yazarlı makalelerin bulunması da dikkat çekicidir.

İncelenen makalelerin araştırdıkları konular ilk olarak birey, örgüt ve makro açılardan ele alınmıştır. Bu doğrultuda makalede çalışan unsuruna odaklanmış bir araştırma tasarımı söz konusu ise ilgili makalenin konusu "bireysel" olarak kodlanmıştır. Örgütsel bazı uygulamalar ya da örgütün elde edeceği birtakım sonuçların vurgulandığı çalışmalar ise "örgütsel" başlığı altında sınıflandırılmıştır. Belirtilen bu konuların dışında kalan, daha geniş perspektifli yaklaşımlarla değerlendirilen makaleler ise "makro" başlığı

altında incelenmiştir. 220 makalenin 127'si birey, 54'ü örgütsel ve 39'u makro düzeyde konuları çalışmıştır. Makalelerin incelediği konulara göre dağılımına Şekil 1 'de yer verilmektedir:

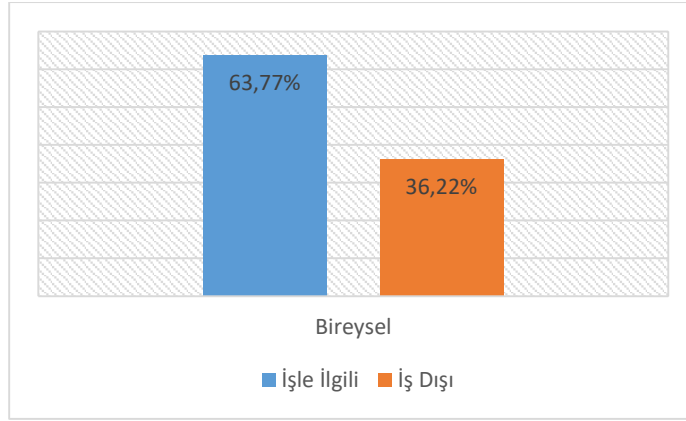

Şekil 1: İncelenen Makalelerin Konularına Göre Dağılımı

Şekil 1 'de de görüldüğü üzere makalelerin yarısından fazlasını çalışanların bireysel düzeyde işle ve iş dışıyla ilgili değişkenlerin araştırıldığı çalışmalar oluşturmaktadır. Bireysel konuların incelendiği 127 makalenin 81'i işle ilgili, 46'sı ise iş dışı değişkenlerin incelendiği makalelerdir. Bu anlamda bireylerin işlerine ilişkin çeşitli tutum ve davranışlarına odaklanılan bir çalışma "işle ilgili" başlığı altında sınıflandırılmıştır. Bir başka deyişle, işe adanmışlık, iş tatmini, işe bağlılık gibi değişkenler "işle ilgili" konular çerçevesinde ele alınmıştır. Doğrudan iş ile ilgili olmayan, çalışanların zihinsel ve fiziksel sağlığını etkileyen etmenler ise "iş dışı" başlığı altında birleştirilmiştir. Dolayısıyla Covid-19 sürecinde bireylerin iyi oluş hali, stres düzeyleri, yorgunluk vb. temalar iş dışı unsurlar kapsamında değerlendirilmiştir.

Örgütsel konuların yer aldığı 54 makalenin 38'i örgütsel uygulamalar, 16'sı örgütsel sonuçların yer aldığı makalelerdir. Bu açıdan çalışan güvenini sağlamaya yönelik ne tür bir liderlik biçiminden yararlanılması gerektiği yahut insan kaynakları yönetimi uygulamalarında nelere yer verilmesi gerektiği gibi konular "örgütsel uygulamalar" adlı sınıflandırmada birleştirilmiştir. Bunların dışında kalan ve sonuç odaklı bir bakış açısıyla

irdelenen, örgütün verimi ve örgütsel performansın nasıl iyileştirilebileceği gibi konular ise “örgütsel sonuçlar” başlığı altında kodlanmıştır. Bireysel ve örgütsel konuların vurgulandığı makalelerin alt konularına göre dağılımına Şekil 2 ve Şekil 3’te yer verilmektedir.

Şekil 2: Bireysel Konuları İnceleyen Makalelerin Konularına Göre Dağılımı

Covid-19’un bireylerin iş ve iş dışı yaşamları çerçevesinde tutum ve davranışlarına olan etkilerinin incelendiği makalelerde ele alınan konuların alt başlıkları aşağıdaki Tablo 3. ve Tablo 4.’te sunulmuştur.

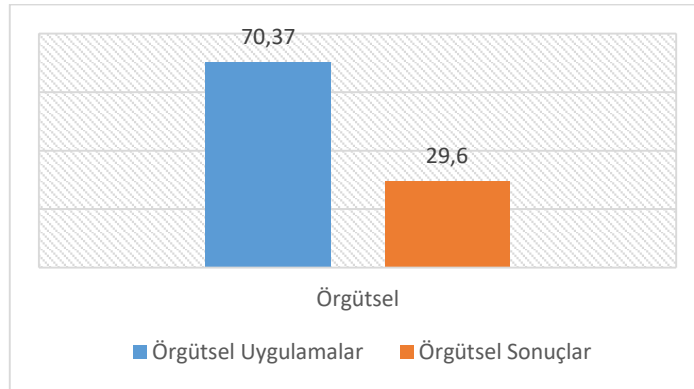
Tablo 3: Bireysel Düzeyde ve İşe Yönelik Konuları İnceleyen Makalelerde Odaklanılan Değişkenler

Performans (Üretkenlik, verimlilik, etkinlik vb.)	15
Bağlılık (işe bağlılık, örgüte bağlılık vb.)	13
İş tatmini	11
İşten ayrılma niyeti	9
Motivasyon	8
İş – Yaşam Dengesi	7
Uzaktan çalışmaya dair deneyim çalışmaları	6
Yaratıcılık	4
Kadın istihdamı	4
Güvenlik Davranışı	4

Tablo 4: Bireysel Düzeyde ve İş Dışı Unsurları İnceleyen Makalelerde Odaklanılan Değişkenler

İyi olma hali	21
Stres (İş dışı)	12
Güçlüklerle ve değişimle başa çıkabilme, dayanıklılık	13

Tablo 3 incelendiğinde bireylerin işe yönelik tutum ve davranışlarına ilişkin en sık incelenen temanın “performans” ve sonrasında “bağlılık” olması dikkat çekmektedir. Bunların yanı sıra ilgili makalelerde, yine çalışanların bağlılığı ile ilintili bir diğer değişken olan “iş tatmini” üzerinde durulduğu ifade edilebilir. Bireysel düzeyde ve iş dışındaki konulara eğilen çalışmalarda ise en sık vurgulanan alt başlığın “iyi olma hali” olduğu Tablo 4’te görülmektedir. Bunu takiben çalışanların iş dışı stres ve zorluklarla başa çıkabilme özelliklerinin de incelendiği söylenebilir.

Şekil 3: Örgütsel Konuları İnceleyen Makalelerin Konularına Göre Dağılımı

Şekil 3’te belirtilen örgütsel konuları inceleyen makalelerde ele alınan değişkenler alt başlıkları çerçevesinde Tablo 5 ve Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 5: Örgütsel Düzeyde ve Örgütsel Uygulamalara Yönelik Konuları İnceleyen Makalelerde Odaklanılan Değişkenler

Çalışan sağlığını korumaya yönelik uygulamalar	8
Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları	8
Kriz yönetimi uygulamaları	7
Uzaktan çalışma uygulamaları	7
Liderlik	6

İş tasarımı	4
Performans değerlendirme ve ücretlendirme uygulamaları	3
Çalışanların eğitim ve geliştirilmesi	2
Çalışan bağlılık ve katılımını artırmaya yönelik uygulamalar	2
İşten çıkarma uygulamaları	1
İşletme iş birlikleri	1

Tablo 6: Örgütsel Düzeyde ve Örgütsel Sonuçlara Yönelik Konuları İnceleyen Makalelerde Odaklanılan Değişkenler

Örgütsel performans	6
Örgütsel karlılık	2
Örgütsel dayanıklılık ve sürdürülebilirlik	2
Örgüt kültürü	1

Yukarıdaki tablolara bakıldığında, örgütsel düzeyde ve uygulamaları temel alan çalışmalarda “çalışan sağlığına yönelik uygulamaların” ve “kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının” baskın olduğu ifade edilebilir. Bunların yanı sıra “kriz yönetimi” ve “uzaktan çalışma” konuları da akademisyenler tarafından sıkça irdelenmiştir. Örgütsel sonuçlara yönelik çalışmalarda ise “örgütsel performans” konusunun yüksek bir orana sahip olduğu söylenebilir.

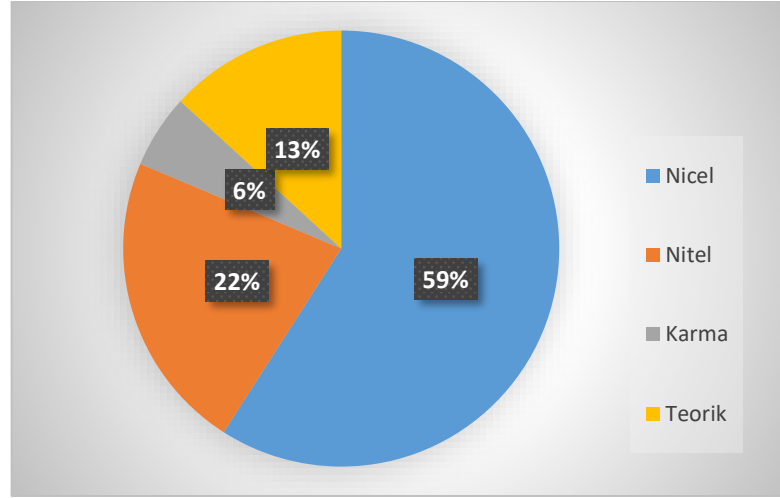
%18’lik bir orana sahip olan makro düzeyde çalışmalarda, Covid-19 döneminde istihdamın korunmasına yönelik ülkelerin alabileceği tedbirler, kriz yönetimi konusunda kanun koyuculara düşen görevler gibi konuları içermektedir. İlgili makalelerde incelenen değişkenler, alt başlıkları çerçevesinde aşağıda Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Makro Düzeyde Konuları İnceleyen Makalelerde Odaklanılan Değişkenler

İstihdam	14
Sağlık çalışanlarının fiziksel ve psikolojik sağlıkları	5
Sektörel çalışmalar (Turizm, hizmet, madencilik)	5
Kadın istihdamı	4
Çalışma yaşamı değişiklikleri	3
Yönetim paradigmasındaki değişiklikler	3
Paylaşım ekonomisi	2
Makalelerin içerik analizleri	2
Politik unsurlar	1

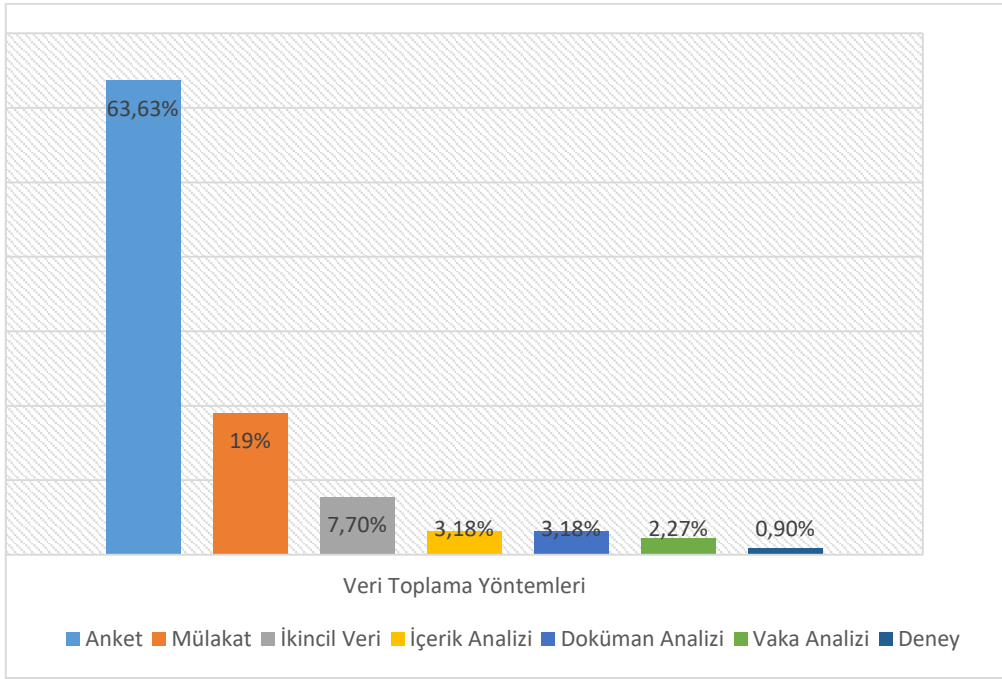
Yukarıdaki tablo incelendiğinde, makro düzeyde en sık vurgulanan değişkenin “istihdam” olduğu görülmektedir. “Kadın istihdamı” konusunun ayrı bir başlık olarak sunulduğu göz önüne alındığında, bu kapsamda istihdam konusunun sık bir biçimde incelendiği ifade edilebilir.

İncelenen 220 makalenin araştırma yöntemlerine bakıldığında 130’nun nicel çalışma, 49 tanenin nitel çalışma, 12 tanesinin hem nicel hem nitel yöntemler içeren karma çalışma ve 29 tanesinin ampirik araştırma yapılmayan teorik makaleler olduğu ortaya çıkmıştır. Şekil 4’te makalelerin araştırma yöntemlerine göre dağılımı gösterilmektedir:

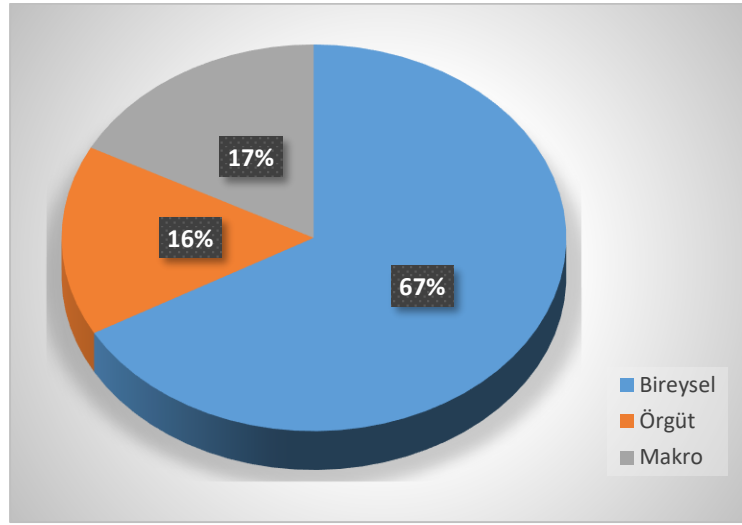
Şekil 4: İncelenen Makalelerin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Araştırma yöntemlerine göre ayrılan makalelerin araştırmada veri toplamak için kullandıkları tekniklere bakıldığında ise nicel ve karma çalışmaların 140 tanesinde anket; nitel ve karma çalışmaların 42’sinde mülakat, 5 tanesinde vaka çalışması, 7 tane içerik analizi, 2 tane deney yöntemi karşımıza çıkmaktadır. Nitel ve teorik çalışmalar içerisinde ise 7 tane doküman analizi, 17 tane de ikincil verilerden (raporlar, tweetler, röportajlar gibi) yararlanılan çalışma bulunmaktadır. Makalelerin araştırmada kullandıkları veri toplama yöntemlerine göre dağılımı Şekil 5’te gösterilmektedir:

Şekil 5: İncelenen Makalelerde Kullanılan Veri Toplama Yöntemleri

Anket, mülakat, ikincil veri, içerik analizi gibi birçok yöntemin kullanıldığı makalelerin veri toplamak için ulaştığı örneklem düzeylerine bakıldığında ise 147 makalede bireysel (çalışanlardan), 35 makalede örgütlerden, 38 makalede ise sektör, doküman, rapor gibi makro örneklem gruplarından veri toplanmış olduğu görülmektedir. Makalelerde veri toplamak için ulaşılan örneklemelerin analiz düzeyine göre dağılımı Şekil 6'da verilmektedir:

Şekil 6: İncelenen Makalelerin Analiz Düzeyleri

SONUÇ

Bu araştırmada Covid-19 döneminde, yönetim alanında çalışanlar üzerine hazırlanan makalelerin içerik analizi yöntemi ile incelenmesi amaçlanmıştır. Covid-19 ile yaygınlaşan uzaktan çalışma sonucu iş yapma biçimlerinin farklılaşması ve bir yandan hem bireysel hem toplumsal sağlığın odak noktası olduğu bu radikal dönemde, akademik çalışmaların odak noktalarında da birtakım değişikliklerin ortaya çıkması şaşırtıcı değildir. Her ne kadar, Covid-19 sürecinde yapılan bilimsel çalışmalar farklı disiplinlere yönelik olsa da konuya ilişkin yapılan araştırmalarda sağlık bilimleri alanında yapılan çalışmaların yoğunlukta olduğu ve sosyal bilimlerin oldukça geride kaldığı ortaya çıkmıştır (Aristovnik, Ravšelj ve Umek, 2020). Bu zorlu dönemde fiziksel ve ruhsal sağlığını korumaya çalışıp, bununla birlikte iş yaşamındaki yeni çalışma düzenine uyum sağlamaya yönelik gayret gösteren “çalışanlar” boyutunun, akademisyenler açısından nasıl bir bakış açısı ile ele alındığını ortaya çıkarmak bu çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra makalelerin yazarlarına ve araştırma yöntemlerine ilişkin çeşitli bilgiler sunmak araştırmanın ikincil amaçlarındandır. Belirtilen bu hususları aydınlatmak için birbirine benzer temaları bir araya getirip düzenlemeye olanak sağlayan içerik analizinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda bilim camiasında kabul gören indeksli dergiler

taranarak, yönetim alanındaki kategorilerde yayımlanan ve başlığında “çalışanların” ve “Covid-19”un vurgulandığı makaleler detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur.

220 adet makalenin içerik analizi, “yazar(lar)ın bağlı bulunduğu ülke”, “yazar sayısı”, “araştırma konusu”, “araştırmanın yöntemi”, “araştırmanın veri toplama yöntemi” ve “araştırmanın analiz düzeyi” kriterleri kapsamında gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucu, yayımlanan makalelerinin %11 gibi büyük bir kısmını Amerikalı yazarların oluşturduğu, bunu %7 ile Hindistan ve yaklaşık %6’lık oranlarla Çin, İngiltere ve Avustralya’nın takip ettiği saptanmıştır. Ülkemizin ise %2’ye yakın bir oranla temsil edildiği dikkat çekmektedir. Özellikle Türkiye bağlamında, akademisyenler arasında yankı uyandırabilecek indeksli dergilerde Covid-19 sürecinde çalışanlara yönelik düzenlenen çalışmaların artması gerektiği ifade edilebilir. Makalelerin genellikle iki ya da üç yazar tarafından kaleme alındığı görülmüştür. Farklı disiplinlerden ve farklı yetkinliklere sahip araştırmacıların bir arada çalışmalarının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

Araştırmanın temel sorusunu oluşturan araştırılan konular bağlamında, makalelerin yarıdan fazlasının bireysel konulara yönelik olması, çalışanlar üzerine hazırlanan makaleler açısından şaşırtıcı olmamıştır. Bu kapsamda yüksek bir oranla iş ile ilgili konuların araştırılması, çalışanların iyi oluş hallerinin görece geri planda kalması, yönetim alanı açısından iş ile ilgili konuların daha fazla önemsenmesine bir dayanak oluşturmaktadır. Örgütsel konularla ilgili çalışmalarda ağırlıklı örgütsel uygulamalara odaklanılması ve örgütsel sonuçların daha az çalışılması ise, örgütün performansı ya da verimliliği gibi “somut” hedeflerden ziyade, sürecin önemsendiğine işaret etmektedir. Makro konuların %18 gibi düşük bir oranla çalışılması, yönetim alanında konuların daha ziyade bireysel ve örgütsel düzeyde ele alınması ve toplumsal perspektifin arka planda kalması ile açıklanabilir. Bu anlamda gelecek araştırmalarda ülkeler arası farklı uygulamalara ve düzenlemelere yönelik araştırmalar tasarlanması önerilebilir.

Makaleler araştırma konuları açısından alt başlıkları itibariyle detaylı biçimde incelendiğinde, bireylerin işe yönelik tutum ve davranışlarına ilişkin en sık ele alınan temanın “performans” ve “bağlılık” olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum, bireylerin yalnızca performansına ya da bağlılığına odaklanılmadığı, her iki değişkenin de benzer biçimde önemsendiği şeklinde

yorumlanabilir. Çalışanların iş dışındaki tutum ve davranışları açısından ise iyi oluş halleri ve strese vurgu yapılması dikkat çekicidir. Covid-19'un bireylerin ruhsal sağlıkları üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, ilgili temalar şaşırtıcı olmamaktadır. Örgütsel uygulamalar açısından ise çalışanların sağlığının korunmasına ve ortaya çıkan krizi yönetmeye yönelik faaliyetlere ilişkin çalışmalar ağırlıkta iken, örgütsel sonuçlar çerçevesinde ise örgütsel performans ve karlılığın vurgulanması, bu olağan üstü koşullarda dahi örgütlerin finansal göstergelerinin önemli birer veri olması ile açıklanabilir. Makro perspektifli çalışmalarda ise, bu küresel kriz döneminde endişelere yol açan "istihdam" konusunun ön plana çıkması anlaşılır olmaktadır.

İncelenen makalelerin araştırma yöntemlerine bakıldığında, yüksek bir oranla nicel araştırmaların yapıldığı, bunu %22 ile nitel ve %6 ile karma yöntemlerin takip ettiği görülmektedir. Veri toplama yöntemlerinde anket ve mülakattan sıklıkla faydalanılması dikkat çekmektedir. Bu anlamda teorik çalışmalardan ziyade ampirik çalışmaların tercih edildiği ifade edilebilir. Gelecek çalışmalarda nicel yöntemlerin nitel ile desteklendiği karma yöntemlerden faydalanılmasının çalışmaların daha kapsamlı sonuçlar sağlayacağı öne sürülebilir. İncelenen makaleler analiz düzeyleri açısından ele alındığında, çok yüksek bir oranla doğrudan çalışanların örneklem olarak seçildiği görülmektedir. Genellikle davranışsal değişkenler üzerine yapılan araştırmaların yoğunlukta olduğu düşünüldüğünde, bu durum anlaşılır olmaktadır.

Ayoko, Caputo ve Mendy, (2022) Journal of Management'ta yayınlanan çalışmaların bibliyometrik incelemesini yapmış, Covid-19 sürecinde krizi doğru bir şekilde yönetmek isteyen işletmelerin, kaynakların korunması teorisi, iş-aile çatışması, yaratıcılık, liderlik, takım performansı gibi hususlara önem verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Verma ve Gustafsson (2020), Scopus ve Web of Science veri tabanlarında, pandemi sürecinde işletme yönetimi alanında yapılan araştırmaların bibliyometrik analizini gerçekleştirmiş ve tedarik zinciri yönetimi, kriz yönetimi, teknolojinin işletmeler üzerindeki etkisi gibi konuların gelecekte sıklıkla araştırılacağını öne sürmüşlerdir. Buwens vd. (2021) tarafından pandemi sürecinde liderlik araştırmalarındaki tema ve eğilimleri belirlemek üzere yapılan araştırmada ise sağlık hizmetlerinde liderlik, pandemi zamanlarında

liderlik, liderlik ve çeşitlilik konularının yükselişe geçeceği ifade edilmiştir. Öztürk ve Gök (2020)'ün Covid-19 döneminde yönetim yazınındaki araştırma trendlerine yönelik yaptıkları çalışmada liderlik, kriz yönetimi, iyi oluş, iş-aile dengesi, performans gibi konuların öne çıktığı ve pandeminin çalışanlar üzerindeki etkilerinin sıklıkla araştırıldığı belirlenmiştir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, belirtilen önceki araştırmaların sonuçlarına paralellik göstermekte, bu zorlu sürecin doğru ve etkili bir biçimde yönetilebilmesi için, çalışanların işleme için oynadığı kritik rolün göz ardı edilmemesi gerektiğine işaret etmektedir.

Bu çalışmada yalnızca Web of Science veri tabanında yayınlanan makalelerin içerik analizlerinin yapılıp bunun dışında kalan indekslerin inceleme kapsamına alınmaması araştırmanın bir sınırlılığı olarak ifade edilebilir. İncelenen makalelerin odaklandığı konuları yalnızca belli başlı sınıflandırmalar çerçevesinde ele alınıp, araştırma konuları açısından daha detaylı bir analizin yapılmaması bir diğer sınırlılık olmaktadır. Gelecek çalışmalarda belirtilen bu hususların dikkate alınması ve araştırmaların bu doğrultuda tasarlanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

ARISTOVNIK, Aleksander; RAVŠELJ, Dejan; UMEK, Lan, “A Bibliometric Analysis Of COVID-19 Across Science And Social Science Research Landscape”, Sustainability, 2020, s. 12-21.

AYOKO, Oluremi B., CAPUTO, Andrea, MENDY, John, “Management Research Contributions To The COVID-19: A Bibliometric Literature Review And Analysis Of The Contributions From The Journal of Management & Organization”, Journal of Management & Organization, 2022, s. 1-27.

BAKKER, Arnold, VAN WINGERDEN, Jessica, “Rumination About COVID-19 And Employee Well-Being: The Role Of Playful Work Design”, Canadian Psychology/Psychologie Canadienne, C. 62, Sa. 1, 2021, s.73-79.

BAUWENS, Robin, “New Kids on the Block? A Bibliometric Analysis of Emerging COVID-19—Trends in Leadership Research”, Journal of Leadership & Organizational Studies, 2021, 1548051821997406.

CHANANA, Nisha, “Employee Engagement Practices During COVID-19 Lockdown”, Journal of Public Affairs, C. 21, Sa. 4, 2021, s. 1-8.

CRAVEN, Matt, “COVID-19: Implications For Business”, Mckinsey & Company, 2020, Erişim adresi: http://www.aedcr.com/sites/default/files/docs/mckinsey-full_article.pdf.pdf (Erişim tarihi: 2 Ocak 2022)

DEHGHANBANADAKI, Hojat, SEIF, Farhad, VAHİDİ, Yasmin, RAZİ, Farideh, HASHEMİ, Ehsan, KHOSHMIRSAFA, Majid, AAZAMI, Hossein, “Bibliometric Analysis Of Global Scientific Research On Coronavirus (COVID-19)”, Medical Journal Of The Islamic Republic of Iran, C. 34, 2020, Sa. 51.

DONTHU, Naveen, GUSTAFSSON, Anders, “Effects Of COVID-19 On Business And Research”, Journal Of Business Research”, Sa. 117, 2020, s. 284-289.

HAMOUCHE, Salima, “COVID-19 And Employees’ Mental Health: Stressors, Moderators And Agenda For Organizational Actions”, Emerald Open Research, C. 2, Sa. 15, 2020.

IMF Blog The Great Lockdown: Worst Economic Downturn Since the Great Depression, 2020: Erişim adresi <https://blogs.imf.org/2020/04/14/the-great-lockdown-worst-economic-downturn-since-the-great-depression/> (Erişim tarihi: 15 Ocak 2022)

JUCHNOWICZ, Marta, KINOWSKA, Hanna, “Employee Well-Being And Digital Work During The COVID-19 Pandemic”, Information, C. 12, Sa. 8, 2021, 293.

KRIPPENDORFF, Klaus, “Content Analysis: An Introduction To Its Methodology”, Sage, Beverly Hills, 1980.

NEUENDORF, Kimberly, “The Content Analysis Guidebook”, Sage, 2017.

ODONE, Anna, “The Runaway Science: A Bibliometric Analysis Of The COVID-19 Scientific Literature”, Acta Bio Medica: Atenei Parmensis, C. 91, Sa. 9, 2020, s. 34-39.

ÖZTÜRK, Mehtap, GÖK, Suudan Gökçe, “Covid-19 Döneminde Yönetim Yazınındaki Araştırma Trendlerinin Bibliyometrik Analiz Yöntemi İle İncelenmesi”, *Kapadokya Akademik Bakış*, C. 4, Sa. 2, 2020, s. 73-89.

RISLEY, Carine, “Maintaining Performance And Employee Engagement During The COVID-19 Pandemic”, *Journal of Library Administration*, C. 60, Sa. 6, 2020, s. 653-659.

SCHREIER, Margrit, “Qualitative Content Analysis In Practice”, Sage Publications, 2012.

SEETHARAMAN, Priya, “Business Models Shifts: Impact of Covid-19”, *International Journal of Information Management*, 54: 102173. 2020.

SHAN, Chenyu, TANG, Dragon Yongjun, “The value of employee satisfaction in disastrous times: Evidence from COVID-19”, 2020, Erişim adresi: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3560919. Erişim tarihi: 30.01.22

STEMLER, Steve, “An Overview of Content Analysis. Practical Assessment, Research, and Evaluation”, C.7, Sa.1, 2000, 1-6.

VERMA, Surabhi, GUSTAFSSON, Anders, “Investigating the Emerging COVID-19 Research Trends In The Field Of Business And Management: A Bibliometric Analysis Approach”, *Journal of Business Research*, 2020, s. 253-261.

WEBER, Robert Philip, “Basic Content Analysis”, Newbury Park, CA, 1990.

YALÇIN, Seher, ÇİĞDEMYAVUZ, Hatice, DİBEK, Münevver İlgin, “Content Analysis of Papers Published in Educational Journals with High Impact Factors”, *Education & Science/Eğitim ve Bilim*, 2015, C.40, Sa.182, 2015, s. 1-28.

YILDIRIM, Ali, ŞİMSEK, Hasan, “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, Seçkin Yayınları,1999.